

Schelpenverzameling
der
Nederlandsche Diergaarde.
Volledige naamlijst
samengesteld door
Dr. Dr. Schepman
November 1899

THE
BAPPEL & SPRIET.
Boulevard de Rotterdam
11 Rotterdam
KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

titelblad van de door Schepman (hand)geschreven catalogus van de besproken schelpenverzameling

WAT IS STADSECOLOGIE

De term stadsecologie duikt steeds vaker op, in de krant, in raadsdebatten en in beleidsnota's; er worden zelfs dure symposia georganiseerd rond het thema stadsecologie, dus dan moet het wel iets wezen. Een Rotterdamse gemeenteraadsfractie vroeg vorig jaar bij motie om het aanstellen van een stadsecoloog en het Natuurmuseum Rotterdam heeft de stadsecologie tot één van de speerpunten van haar beleid gemaakt.

Toch is stadsecologie zeker geen nieuwe modekreet. Al in 1974 publiceerden de Amerikanen Stearns en Montag een boek onder de titel "The urban ecosystem: a holistic approach", en in 1975 organiseerde men in Brussel een symposium over "l'écosystème urbain". Prof. Vink, die in 1980 zijn boek "Landschapsecologie en landgebruik" publiceerde, had daarin een hoofdstuk onder de titel "Stadsecologie". Al van ouder datum zijn onderzoeken naar het stadsklimaat; onder-

zoeken die zelfs leidden tot proefschriften (o.a. dat van de Utrechtse meteoroloog L.A. Conrads over "the heat island of Utrecht", in 1975).

Er is, kortom, niets nieuws onder de zon.

Wat is dus stadsecologie? Ecologie (een veel misbruikte term: katalysatoren, groene waspoeders en het drinken van wortelsap hebben allemaal het etiket "ecologisch" meegekregen) is een wetenschapsgebied, net als vele andere -logiën. Het is de studie van het natuurlijk milieu en van de relaties van de daarin levende organismen onderling en met hun omgeving (definitie naar Ricklefs, 1990). Stadsecologie kunnen we, analoog, definiëren als **de studie van het stedelijk milieu en van de relaties van de in de stad levende organismen onderling en met hun omgeving**. Dat is een belangrijke definitie, want veel mensen (ook hooggeplaatste ambtenaren) zien stadsecologie als een synoniem voor het aanleggen en onderhouden van plantsoenen. Dat is zeker niet het geval. Tot het studiegebied van de stadsecologie behoren bijvoorbeeld wel (en dit zijn volstrekt willekeurige voorbeelden):

- de warmtehuishouding van de gebouwde omgeving.
- de populatiestructuur van de huismus (overigens ook onderwerp van een proefschrift geweest, nl. van de Rotterdammer Kees Heij in 1985).
- de afvoer van neerslag.

- de productie van hondepoep en -urine (per dag per hond 227 gram poep en 720 ml urine, althans in New York in de jaren '70; in Rotterdam anno 1990 zal dit weinig anders liggen. Wie berekent eens de Rotterdamse jaarproductie op grond van deze cijfers?).
- de invloed van het afwijkende stadsklimaat op de vegetatie (midden in Utrecht groeit een vijgeboom in het wild).
- het voorkomen van huisstofmijten in relatie tot de samenstelling van de ondergrond (meer op het veen, minder op het zand) en het belang daarvan voor de volks gezondheid.
- het menselijk welbevinden in een afbraakwijk.
- de functie van stadstuinen voor de verspreiding van diersoorten, doordat de tuinen kunnen dienen als corridors of "stepping stones".
- de relatie tussen bouwhoogte en windhinder op straatniveau.

U ziet aan de veelzijdigheid van deze voorbeelden dat figuren van zeer diverse pluimage zich met de stadsecologie kunnen (en moeten) bemoeien. Wetenschappers zoals botanici, ornithologen, huisstofbiologen, meteorologen, bouwfysici, epidemiologen, geohydrologen, stedenbouwkundigen en fysisch geografen kunnen allemaal hun steentje bijdragen. Zij leveren de kennis, zowel op zuiver wetenschappelijk als op toegepast

foto: Hans Pattist

gebied. En nu komen we in de problemen, want al deze verschillende wetenschappers spreken ten eerste elkanders taal niet en zijn bovendien niet of nauwelijks gewend om met elkaar samen te werken. Niet uit onwil, maar uit onervarenheid; een kwaal waar meer interdisciplinaire vakgebieden last van hebben.

Toch is de recente hausse in stadsecologische belangstelling er een bewijs van dat die samenwerking er gaat komen. En met die samenwerking groeit het inzicht dat het milieu "stad" niet alleen een onderwerp vormt waar wetenschappers zich mee kunnen vermaken, maar waar ook vanuit een bestuurlijke optiek naar kan worden gekeken. Immers, de stedelijke omgeving is een product van menselijk handelen, dus van bestuurlijke beslissingen, en inzicht in het functioneren van de stedelijke omgeving kan weer van belang zijn bij volgende bestuurlijke beslissingen. Alleen al daarom zou een goed bestuur behoefte moeten hebben aan de inbreng van een stadsecoloog.

Een stadsecoloog is reeds in een aantal gemeenten in Nederland (o.a. Den Haag, Haarlem en Arnhem) aangesteld; Rotterdam loopt wat dat betreft een beetje achter. In het ideale geval is een stadsecoloog iemand die

- a) het gehele wetenschapsgebied van de stadsecologie overziet, zowel het biologische als het niet-biologische deel ervan, én
- b) binnen de gemeentelijke organisatie is aangesteld op een zodanige plaats dat hij of zij bestuurlijke beslissingen op n'importe welk beleidsterrein kan bijsturen.

Beide voorwaarden zijn welhaast een utopie te noemen. Dikwijls is de gemeentelijke stadsecoloog een botanicus bij de plantsoendienst, en uit het voorgaande blijkt dat dat naar mijn mening een te beperkte invulling is van de ideale wens. Wat dat betreft heeft Rotterdam een kans om toch trendsetter te worden en andere gemeenten de wet van de remmende voorsprong te doen voelen. Rotterdam als grote agglomeratie kan niet zonder stadsecoloog; een stadsecologische dienst zou nog beter zijn.

In de gemeenteraad heeft D66 het voortouw genomen door tamelijk expliciet om een stadsecoloog te vragen; de behoefte bij (een deel van) het bestuur aan gespecialiseerde kennis is daarmee manifest geworden. Tegelijkertijd wil het Natuurmuseum zich in een geleidelijk proces ontwikkelen tot kennisbron op stadsecologisch gebied, niet alleen in de richting van het publiek, maar ook ten behoeve van het stadsbestuur.

Samen organiseren het Natuurmuseum en D66 een thema-avond over stadsecologie op woensdag 6 februari a.s., om 20.00 uur in gebouw "De Heuvel", Grote Kerkplein 5, Rotterdam. Als sprekers zullen optreden prof.dr.ir. F.M. Maas (Technische Universiteit Delft); R.P. van Putten (PvdA-gemeenteraadslid te Den Haag) en D. Vonk

(stadsecoloog van de gemeente Haarlem). Na de inleidingen is er dan een forumdiscussie onder voorzitterschap van schrijver dezes. De lezers van Straatgras zijn bij dezen uitgenodigd om de thema-avond te komen bijwonen!
(Dit artikel verscheen eerder in Tegenstroom, jrg. 11, nr. 3)

Jelle W.F. Reumer

UIT HET AANWINSTENBOEK (juni t/m november 1990)

vogels

Leo Man in 't Veld ruimde zijn vriezer op en schonk het museum sperwer (2), huismussen (2), goudhaantje, pimpelmees, winterkoning en een boerenzwaluw. Van de familie Luyendijk ontvingen we een mooie koekoek in de zeldzame rossige fase. Verder: jan van gent (Lenie Goudswaard), koolmees (Reumer), kokmeeuw (Menkhorst), ransuil (Maarleveld) en witte kwikstaart (van Enk). Een mooie schenking kwam van de familie Gronert: lepelaar, sperwer, papegaaiduiker, alk, zeekoet en fitis (2). Erwin Kompanje vulde de collectie vogelbalgen aan met: zwartkop (van Swelm), kluut (van Swelm) en papegaaiduiker-nestjong. Iets nieuws deze keer: braakballen van grote- en kleine mantelmeeuwen (Kompanje).

zoogdieren

Een behoorlijk aantal zoogdieren of resten daarvan werd aan de collectie toegevoegd: afgietsel van een tuimelaar (H.de Jong), schedel met gewei van ree (v/d Berg), een platgereden Sieslik (*Citellus citellus*) uit Turkije (Menkhorst), schedels met kaken van opossum, wasbeer en grijze eekhoorn uit Michigan USA (via Reumer), een volwassen das uit Boxtel (via Kompanje), uit Frankrijk een beverrat (Kompanje) en een huisspitsmuis (Reumer) en twee spitsmuizen uit Ambon (H. de Jong). Fossiele zoogdieren zijn ook een vast onderdeel van de aanwinsten: mammoetkiezen: twee via de visafslag Stellendam (Gulden) en één van de Maasvlakte (mw. Diemer). Ook via Stellendam kregen we een atlas van de steppe wisent en een schaanbeen van het paard (Gulden). Uit de USA ontvingen we kaakmateriaal van verschillende (fossiele) spitsmuissoorten, waaronder *Blarina brevicauda* en *Cryptotis parva* (Holman). Uit Sangiran, Java (zie Straatgras 2 nr 2) bracht Henk de Jong een kies van de Stegodont (*Stegodon trigonocephalus*) en een kaakfragment met kies van de buffelsoort *Bibos paleosondaicus* mee.